

Жуган Д.М.

магістр права, аспірант,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПРАВОРОЗУМІННЯ НА НОВІТНЬОМУ ЕТАПІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Розуміння сутності права або праворозуміння, є початковою, вихідною категорією юриспруденції. Кожне з тлумачень права відображає лише певні його сторони, аспекти тією мірою, в якій право є предметом дослідження окремої науки, тому тільки синтез, інтеграція всіх визначень права здатні відобразити його характеристики як цілісного суспільного явища.

Для того щоб зрозуміти, що є правом, необхідно мати чітке узагальнююче визначення, яке інтегрувало б в собі сутнісні параметри всіх відомих типів праворозуміння та визначити в яких історичних умовах склався певний тип праворозуміння, яка мораль та ідеологія панувала в суспільстві та що саме визначалося у якості джерела права.

Право за своєю природою є ноуменальним явищем, що відображається у певних історичних феноменах, у зв'язку з цим не позбавлене внутрішньої (змістовної) та зовнішньої (формальної) сторін. Формальною стороною права виступає його місце як регулятора певних суспільних відносин. Разом з цим, змістовною стороною – те, які інтереси даний регулятор обслуговує.

Право є незалежним від держави: його виникнення відбувається в глибинах суспільного організму і проявляється у вигляді стійких, повторюваних соціальних відносин і актів поведінки, які фіксуються суспільною свідомістю. У зв'язку з чим, роль законодавця повинна обмежуватися тільки виявленням стійких громадських прагнень і, ґрунтуючись на принципах соціальності справедливості, зведенням їх в закон, тобто оформленням в офіційних джерелах як загальнообов'язкові правила поведінки. Адже право – це не спеціальний інструмент застосування сили або засіб реалізації приватного інтересу, право – є відображенням буття самої людини. Як зазначав російський правознавець С. С. Алексєєв, «Право у найширшому його розумінні, полягає в тому, що надає визнану в цьому суспільстві, його практичному житті обґрунтованість, виправдання певної поведінки людей, свободи (можливості) такої поведінки» [1, с. 6].

Визначаючи місце права в суспільній системі та співвідношення системи права з іншими системними суспільними явищами, слід виходити з визнання провідної ролі політичної системи, яка задає загальні параметри і напрямок розвитку економічної і правової системи через механізми економічної та правової політики. Саме внаслідок нерозвинутості політичної системи України, відсутності громадянського суспільства, а отже і правової держави право не здатне повною мірою виявити свій конструктивно творчий потенціал, що в свою чергу негативно позначається на розвитку економічної системи. Відсутність концептуальної чіткості та послідовності в законотворчості, ніяк не сприяє її юридично-технічній досконалості [2, с. 143].

На сучасному етапі трансформації суспільства одним із основних завдань юридичної науки є вироблення оптимальної моделі права, тобто того правового ідеалу, до якого треба прагнути. Однак, сучасне українське суспільство не рухається до ідеалу майбутнього, а втікає від ідеалів минулого.

До цього слід зазначити, що право є явищем, що динамічно розвивається під впливом різних соціальних, політичних ідеологічних та інших факторів і відповідно до стану соціально-економічних та інших відносин, потреб суспільного розвитку. Взаємодія цих та інших факторів створює основу формування права. Право їх не тільки уособлює, а й відображає.

Юридична діяльність має спрямовуватись на право, здійснюватися за допомогою правових засобів, регулюватися правовими нормами. Конвертування принципів справжнього права і правильного використання індивідуальної автономії – це шлях, який ґрунтується на розумних рішеннях совісті і сприяє демократичному праворозумінню [3, с. 15].

Однак, на відміну від різних правових концепцій саме правовий позитивізм став панувати в багатьох країнах світу протягом останніх двохсот років. Вічні духовні цінності в праві були замінені чистим прагматизмом, і замість спрямування на духовно-моральні орієнтири, право стало інструментом політичної і економічної еліт, які фактично є єдиними. Замість служіння Богу, природних прав, розуму, природі речей, вищих духовних цінностей право переорієнтується на такі поняття, як індивідуалізм, влада над іншими людьми, користь, заздрість і т.п.

Право у позитивізмі знає лише позитивну дію й ігнорує інший вимір права – вимір який називається значимістю, на відміну від дієвості. У цьому й полягає різниця між нормативним підходом та дескриптивним, адже нормативні судження мають елемент справедливості, який у судженнях суто дескриптивних відсутній [4, с. 10].

А все тому, що навіть на теперішній час люди все ще не засвоїли основну аксіому всякої політики, згідно з якою, право і держава створюються для внутрішнього світу. Про це, ще в 1919 р. російський релігійний філософ, національний мислитель, правознавець, публіцист і літературний критик І.О. Ільїн зазначав, що в науці, і в житті все ще панує формальне розуміння держави, дотримуючись цього розуміння, люди будують державне життя так, якби воно зводилося до механічно здійснюваних, зовнішніх вчинків, відірваних від внутрішнього світу і від духовних коренів людини [5, с. 105].

У зв'язку з чим, прийняті закони, як вихідна ціль правотворення, не обов'язково можуть бути правовими. У цьому твердженні, зокрема, міститься відповідь на питання про те, чи можна вважати правовими закони (а заодно і державу, яка їх приймає) тільки тому, що ці закони прийняті вищим – обраним народом – органом влади. Посилаючись на відомий вислів древніх римлян про те, що «справедливість і благо є закон законів», ми приходимо до висновку, що саме складає зміст правових законів. Отже, закони, які не відповідають принципам добра, справедливості та іншими подібними їм категоріями, не є правовими. Праворозуміння є визначальним для розуміння концепції і забезпечення прав людини, так як вихідною фундаментальною категорією юриспруденції є законність. Її дослідження має практичне значення,

так як існує ще й зворотний зв'язок даних категорій: вимоги законності і їх виконання визначають реально існуючий тип праворозуміння.

Для того, щоб визначити оптимально дієву модель сучасного праворозуміння, перш за все треба зрозуміти, що «вихідне розуміння сутності права пов'язане з сутністю людини. Сутність людини наддержавна – не держава створює людину, а людина державу. Тому визначальним праворозумінням для всієї юриспруденції є наддержавне праворозуміння» [6, с. 17]. Будь-яке праворозуміння має спиратися на правове буття людини в об'єктивно існуючій правовій системі конкретного суспільства. З моменту свого виникнення, право починає активно впливати на правову реальність суспільства. Однак, при цьому впливові, вирішальна роль належить суспільству, яке зумовлює направлення розвитку права. Тому право, його створення та застосування є чітким відображенням духовного рівня даного суспільства та не може його перевершити, так як розвивається разом з ним.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С.С. Философия права: История и современность. Проблемы. Тенденции. Перспективы. – М.: НОРМА, 1998. – 336 с.
2. Плавич В.П., Плавич С.В. Вироблення концептуальних підходів правотворчості, законотворчості, ефективної правової політики // Теоретико-методологічні проблеми сучасного конституціоналізму та державного управління і Україні, Київ. Інститут законодавства Верховної Ради України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2009. – С. 143-155.
3. Плавич В.П. Право і економіка: Проблеми функціонування та розвитку: Навч. посіб. студ., магістрам, асп., викл. екон.-прав. ф-тів і юрид. вузів // В.П. Плавич; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. Каф. загальноправ. дисциплін і міжнар. права. – О.: Астропринт, 2003. – 102 с.
4. Дудченко В.В. Про «сущє» та «належне» у праві // Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 39. – К.: інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. – С. 3-10.
5. Ильин И.А. О сущности правосознания. [Текст] / Подготовка текста и вступительная статья И.Н. Смирнова. – М.: «Рарогъ», 1993. – 235 с.
6. Алаїс С.І. Проблема праворозуміння в основних школах права: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / С.І. Алаїс; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2003. – 20 с.

Приходько А.В.

аспірант,

Інститут законодавства Верховної Ради України

СТАНДАРТИ ТА МЕХАНІЗМИ ООН У СФЕРІ ЗАБЕПЕЧЕННЯ ПРАВ КОРИННИХ НАРОДІВ

Аналіз шляхів розвитку, нормативного забезпечення та організаційних форм механізмів ООН з питань корінних народів дозволяє констатувати наступне. Увага до відповідної проблематики виникла у експертних документах КПЛ ООН на початку 70-х рр. ХХ ст. та станом на початок